

Forfatter: ?

Titel: Betænkninger over Efterretningen om Professorernes Løn ved Kiøbenhavns Universitet, indført i Adresse-Contoires Efterretninger No. 156.

Citation: ?: "Betænkninger over Efterretningen om Professorernes Løn ved Kiøbenhavns Universitet, indført i Adresse-Contoires Efterretninger No. 156.", i ?: *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 12*, Sorø [Lindgren], 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_012-shoot-workid1_012_017.pdf (tilgået 16. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 12

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

↵

Betænkninger over Efterretningen om Professorernes Løn ved Kiøbenhavns Universitet, indført i Adresse-Contoires Efterretningerne No. 156.

Sorøe, 1771.

2

3

☒ Jeg har altid holdt det for en Virkning af Avindsyge og dum Foragt for Videnskaberne og deres Dyrkere, naar jeg undertiden har hørt een og anden paastaae, at vore Professorer havde alt for stor Løn; thi jeg har altid troet, at den, der med Nytte og Fremgang skal dyrke Videnskaberne, maa kunne være uden Bekymring for Huussager, og at et muntert og roligt Hoved er allerbest i Stand til med en ellers naturlig Lyst til Lærdom, at gjøre sig berømt ved samme; at den, der skal bruge sin Videnskab, som Snedkeren sin Høvl, for at faae Føden, bliver al-

4

☒ 4 drig eller i det mindste meget sielden noget stort. Dersom Newton ikke havde været riig, havde han neppe kommet til at gjøre de store Opdagelser, som nu hele Verden nyder Got af, og som ingen Monark kan betale. Med denne Tænke- maade troer jeg at kunde uden Partiskhed være i Stand til at besvare den i Adresse-Contoires No. 156 indførte ubetænksomme Efterretning om Professorernes Løn, der fornærmer saa mange Personer, som ikke fortjener det, og som langt fra Udgiiverens Tanker og Hensigt med sin Efterretning letteligen kunde fordærve en god Sag, og gjøre et heelt Corpus mistænkt for en israelitisk Unøisomhed. Jeg vil da Stykkeviis besvare denne Efterretning, ikke for at forsvare dette ærværdige Corpus, som aldeles ikke trænger dertil, da sammes Anseelse fætter det uden for al Mistanke, men for at hindre Almuen fra at blive bedraget af de mange Urigtigheder, som denne Efterretning indeholder, og som letteligen ikke kunde have aldeles ligegyldige Følger.

☒ 1) For en Snees Aar (siger Forfatteren af Efterretningen) sagde man mig, at hver af Professorerne her ved Kiøbenhavns

5

☒ 5 Universitet havde 3000 Rdlr. aarlige Indkomster. Denne Tradition har tilveiebragt dem mange Misundere. Siden den Tid har jeg havt den beste Leilighed, at erfare deres Intrader paa det nøieste, og jeg kan nu tilforladeligen forsikre, at de ere omtrent 800 Rdlr. for den Yngste, og henimod 1500 for den Ældste."

☒ At 3000 Rixdalers Indkomster for een af de ældste Professorer, er ingen urimelig Tradition, skal jeg nærmere med temmelig Vished bevise; men om endog de yngste Professorer kun havde 800 Rdlr. foruden det uvisse af deres Collegier og andet Arbeide, saa var det vel kun netop for de Yngste, men ganske anstændig for de Ældste, saa at den Professor der ikke kunde leve heraf, maatte være en meget slet Huusholdere, og den der ikke vilde leve deraf, maatte være meget forfængelig og stolt. Thi ligesom det slet ikke var for meget, at en Professor havde en Lystgaard paa Landet, holdt Heste og Vogn, samlede sine Venner hos sig engang Hver Maa- ned paa et Aftens Maaltid, naar han havde Indkomster og Evne dertil, saa urimeligt var

6

☒ 6

☒ det, i Fald han vilde anses alle disse Ting for umistelige til at holde et muntert Sind ved Lige, og saa daarligt og forfængeligt var det, at holde dem nødvendige, for at vedligeholde sin Stands Anseelse. Professorerne have desuden den Herlighed, at deres Børn frem for andre nyde Got af de akademiske Legater.

☒ 2) "Naar man betænker, at en stor Deel kongelige Betientere faaer ligesaa stor, og tildeels meget større

Løn, allene for at skrive deres Navn og Datum under visse Papirer, og sige Ja til deres Over- mænds giorte Forslag, saa kan den ovenmeldte Løn vel ikke ansees for stor for en Professor, som næsten hver Dag maa prædike 3 til 4 Timer for Studenterne, anskaffe sig mange Bøger og anden Tilbehør i sin Videnskab, bryde Hovedet med at begribe alt hvad Nyt, der opdages i samme, og saaledes studere sig til Hypochondrist."

☒ Det er en gammel Snak om kongelige Betientere, at de faae deres Løn allene for at skrive deres Navn under. Det er ligesom man

7

☒ 7

☒ vilde sige, at en Professor faaer sin Løn allene for at læse op i Aar 3 eller 4 Timer om Ugen det Collegium han har skrevet for 30 Aar siden, eller som han maaskee har kjøbt paa Auctionen efter sin Formand. Det er mueligt, at en kongelig Betient med en stor løn kan være en Dosmer, eller doven og forsømmelig, det var og mueligt, at der kunde være saadanne Professorer ved Kiøbenhavns Universitet.

☒ 3) Man siger vel, at de bør være aflagt med lidet, paa det de kan blive nødt til at læse flittig Collegia, og skrive Bøger, for at fortjene sig noget. Men Gud forbarme sig over dem, naar denne Fortjeneste skulde udgjøre en betydelig Deel af deres Underholdning. Med Ovidius kunde de vel faae i Sinde, at skrive Libros Tristium, men ikke være disponeret til at forbedre og udvide Videnskaberne."

☒ Man siger vel for et Ordsprog, at Nød driver nøgen Kone til at spinde, og dette Ordsprog er ofte rigtigt. Der kunde vel og være saadanne Lærde, som Nøden snarere vilde drive

8

☒ 8

☒ til at arbejde, end alt for gode Dage. Men da der og kunde være saadanne, som af Kierlighed og Lyst til Lårdom vilde bidrage noget mere til Videnskabernes Fremvekt, dersom Mangel paa Formue ikke hindrede dem i at forskaaffe sig Hielpemidlerne, saa troer jeg, at det er bedre, og anstændigere for Regjeringen og Staten, at den skulde have Aarsag at bebreide Professorerne, at de ikke arbeide for deres rigelige Løn, end at disse skulde med Rette kunde bebreide Staten, at de gjorde den Tieneste uden Vederlag. Al flags Lårdom er heller ikke lige bekostelig at erhverve, Theologie og Jurisprudence udfordrer kuns Bøger, Medicin, Physik, Ehymie, Mekanik, Astronomie udfordrer foruden Bøger bekostelige Forsøg og Instrumenter, hvortil ogsaa Professorerne i disse Videnskaber burde have en særdeles Fond, for hvilken de skulde gjøre Regnskab, og det for denne Fond anskaffede at tilhøre Universitetet; thi naar en Professor Theologiæ og Physices have lige Løn, saa har dog altid Theologen meest at leve af. Dog er det mueligt, at en Professor i en af disse bekostelige Videnskaber med 1500 Rdlr. vis Løn kan gjøre sig berømt, uden at fætte sig i Gield. Professor Pott er bleven een

9

☒ 9 over den hele oplyste Verden Berømt Chymicus, endskiønt han hverken selv har havt Midler, eller 1500 Rdlr. i Løn, som Professor, nu har han ved sine Skrifter og sit Arbeide erhvervet sig Midler. Linnæus havde ingen 1500 Rdlr. i Løn, da adskillige Konger og Fyrster allerede misundte Sverrig den Fordeel, at eie ham, og da han fik Disciple fra alle Verdens Hiørner, jeg kunde opregne mange saadanne flere. Heraf følger, at det ikke er Professorernes større eller mindre Løn, der gjør dem mere eller mindre Lærde, der forhindrer eller forfremmer Videnskabernes Opkomst; men ganske noget andet: nemlig Regjeringens Opmærksomhed og Høiagtelse for sand Lårdom og Indsigt, dens Foragt for ukyndige Adelsmænd, og Høiagtelse for disse samme, naar de besidder Kundskab og Indsigter, dens Foragt for rige og overdaadige Dosmere, dens Omhyggelighed at forfremme til Embeder, var det end de betydeligste i Riget, den lærde og indsigtsfulde Borgere frem for en mindre duelig Adelsmand. Saaledes er Professor Haller, en berømt Medicus, i sit Fæderneland ophøiet til den største Værdighed; den lærde van Swieten, keiserlig Medicus i Vien, optaget i den grevelige Stand, og er sin Herres

10

☒ 10 Fortrolige; Geheimeraad og Professor Wolf var ikke allene Geheimeraad af Titel, men virkelig sin Landsherres fortrolige Raadgivere. Vores egen Bartholin blev Deputeret for Fi- nantserne, og bæret med det hvide Baand, som paa den Tid var saa helligt; vores Griffenfeldt, hvis Lårdom allene og ingen Fædsel gav Rettighed tilden Høihed han naaede, blev den fornemste Undersaat i Riget; thi at det lykkedes hans adelige Misundere at bagtale og styrke ham, og at en for Adelen hyklende Historieskriver har gjort alt sit til at sværte ham, beviser intet imod Hans Duelighed og Retskaffenhed; alle Fornuftige ere eenige om at tilstaae, at han allene havde Misundelse at takke for sit Fald, og at han havde døet i sin Værdighed, og som en stor Statsmand, dersom han tillige havde vidst den nødvendige Kunst at hykle for dem, han var omringet af. Overalt maa en Adelsmand være meget dydig, dersom han under en Regjering, som vores, skal kunde elske

sit Fædreneland med den Oprigtighed og Redelighed, som en Borgere, det er at sige en uadel; thi hiin har altid den fulde Forsikring, at i hvordan det end gaaer, saa bliver han og hans Familie altid skaaned i ulykkelige Tilfælde, som

11

✕ 11 møde Landet, de beholde altid deres, naar Borgeren og Bonden maa hungre og forgaae under Statens Fald. Den indsigtfulde Borgere derimod, som ophøies til Værdighed, har en medfødt Kierlighed til sit Fædreneland, og til sine Medbrødre af ringere Orden, han stræber altid at gjøre dem lykkelige, saa snart han ikke bliver sat i den fristende Nødvendighed at efterlade det for at hykle. Cromwel var sit Fædrenelands Velgiørere, endskiønt han fra den ringeste Stand paa en ulovlig Maade opsvingede sig til dets Regent; men jeg udviger, jeg vilde allene sige, at Exempler paa Regieringens Agtelse for Lærdom og Indsigt gjør utrolig meget til Videnskabers Flor i et Land. Dersom den fattige Lærde blev mere agtet, end den rige Dosmer, saa vilde den Rige snart falde paa at vælge denne Vey til Ære; thi Ærgierighed driver Eremiten til at leve af Rødder i sin Hule, og Helten til at gjøre Erobringer. Lyksalig derfor den Stat, som rettelig afveier Ære til Dyd og Fortjeneste, og uddeler Foragt til Uværdige og Uduelige, saaledes at Æren bliver en uudeblivelig Følge af Fortienester, og at den aldrig skiuler en Uværdig.

12

✕ 12

✕ 4) "Jeg veed tilforladelig, at een, som dog var af dem der havde det største Tilløb, fik ofte 25 til 30 Rdlr. for et Collegium, som kostede ham selv 50 Rdlr. i udlagde Penge. Nogle Professorer har viist mig Listerne for sidste Vinter, da Studenterne tænkte, at Examina efter nogle ukyndige Mænds Forslag skulde strax afskaffes, og derfor allerede ved Juletider holdte op at gaae paa Collegierne. Af disse Lister faae jeg, at deres hele Indkomster af 2 til 3 Collegier har været 30 til 50 Rdlr."

✕ Jeg veed og tilforladelig een, der dog ikke er Examinator, som i denne Sommer fik i 24 Rdlr. for et Collegium af 40 Lectioner, der ikke havde kostet ham 10 Rdlr. Jeg veed en anden, som ligeledes paa samme Tid fik lige saa meget, og begge disse havde bestandig 40 til 50 Tilhørere, iberegnet dem som betalte, og dem som ikke betalte. Men det er naturligt, at dersom en Professor vilde i et Collegium af 30 Lectioner igiennemgaae den hele Anatomie, eller i et chirurgisk Collegium holde det for nok, at vise sine Tilhørers Trepanationen paa et

13

✕ 13 Æskelaag, saa kan han ikke vente saa mange Tilhørere, og saa fuldkommen Betaling, som den der læser med mere Grundighed og Alvorlighed.

✕ 5) "Geheimeraad og Professor Bøhmer i Halle, da han 1745 læste over Jus Canonici-cum for omtrent 1000 Tilhørere, fik af hver uden mindste Eftergivelse 6 Rdlr. Summa 6000 Rdlr."

✕ De 6000 Rdlr. staaer vel paa Prent i Adresse-Avisen, men om det derfor er saa vist, at de 1745 ere komne i Prof. Bøhmers Lomme, er ingen afgiort Sag. Og om end saa var, saa har de 1000 Tilhørere vel ikke været allene preusiske Undersaatter. Naar en Professor først har erhvervet sig saa megen Berømmelse, at unge Studerende komme fra fremmede Stæder, for at undervises af ham, saa faaer han nok sine Collegier betalte. Der er vel mange der har læst over Jus Canonicum, uden at have 1000 Tilhørere, eller faae 6000 Rdlr. for Umagen.

14

✕ 14

✕ 6) "Men i hele Kiøbenhavn er neppe 100de Studenterne, som besøge Collegia, disse 100 skal fordeeles imellem 17 Professorer, og i steden for at betale dem bruge de Pengene til at gaae paa Opera og og Comedie."

✕ I Fald her ikke var mere end 100 Studerende, da der dog er mere end 300, der aarlig besøge Collegia, hvis Skyld mon det da var, neppe er det Opera og Comedie, der heri gjør Hinder. I Paris og Berlin er og Opera og Comedie, og der er dog altid fuldt paa de Professorers Collegier, som have nogen Berømmelse. Paa Nollers Collegium var for en 12 Aar siden, da jeg var i Paris, altid henved 600 Tilhørere. Her er dog ved vores Universitet Lærere, der ikke ere vante til at læse for ringere end 40 til 50 Tilhørere. Jeg tilstaaer, at dette er endda kun lidet, men hvad er Aarsagen, at saa Studenterne lade sig det være angelegent at lære noget? Det er foruden den under 3die Post anførte, uden Tvivl ogsaa denne, at de, som ingen medfødt stor naturlig Lyst og Attraa har, til at gjøre sig kyndige i Videnskaber, see sig i Exempel paa dem der

15

✕ 15

✕ Have ofte med megen Flid og gode Naturens Gaver opofret mange Aar under een og anden Professors Anviisning, uden derved at have tilvejebragt sig anden Lykke end denne, at have havt den Ære at være Handlangere for Hr. Etatsraaden, og just derved giort sig uværdig til at blive hans Collega; thi der er de Professorer, som overalt gjerne ønskede, at ingen blev Professor, med mindre han var Etatsraad, for at holde deres Person og Embede i Anseelse. Dog ere de langt fra ikke alle af denne stolte Tænkemaade; Professorerne ved det medicinske Fakultet udmærker sig særdeles ved ydmyghed og Omgængelighed med de Studerende, det kom mig heelt sælsomt for, det første jeg faae den Frihed, med hvilken de medicinske Studenter kunde omgaaes og tale med deres lærere, men jeg mærkede tillige, at de iblant disse Studenter, som havde taget theologisk Examen, for at faae Plads paa et Collegium, førend de begyndte at studere Medicinen, havde ont ved at vænne sig til denne Sælskabelighed, og blev endnu længe ved at blive rød i Hovedet, naar de talte med een af disse omgængelige Lærere, hvis Opførsel allene gav mig saadan Lyst til Medicinen, at jeg vist nu havde været Me-

16

✕ 16

✕ dicus, dersom jeg ikke i det samme havde faaet det Embede jeg nu besidder. Det er vist, at dersom Professorerne vare mere sælskabelige, og tillige mere omhyggelige, for at see deres Disciple vel forfremmede, naar de fortjente det, og brugte hertil den Anseelse de staae udi, saa vilde de af dem, der holde gode Forelæsninger, hverken mangle flittige eller formuende Tilhørere. Det gaaer næstendeels med Lærdom, som med andre Næringsveie, saa snart der i en Bye kan leve flere Smedde, flere Vævere, flere Kiøbmænd, end der er, saa varer det ikke længe, førend en heel Hob Mennesker gjør sig beqvemme til at opfylde disse ledige Rum, og kappes om at besætte dem.

✕ 7) "Wolf i Halle fik 2000 Rdlr. Løn, og 6 Rdlr. for hver Ark af de 6 Bind af hans Jus Naturæ, men her er det ikke synderlig Mode, at Boghandlere lønner Skribenterne. De tage neppe imod et Skrift for intet, naar de ikke kan gribe Fordelen med begge Hænder. Autor maa forlægge sit Skrift selv, og ofte gaaer Kapitalen tillige med Renterne forloren. Jeg forekastede engang

17

✕ 17

✕ en Professor sin Efterladenhed herudi, da jeg vidste, at han førhen havde været en flittig Autor, og allerede seet det fierte Oplag af nogle af hans Skrifter; men han svarede mig, at da de udenlandske Boghandlere, i den Tid han var Student, havde overbudet hverandre, for at faae hans Skrifter i Forlag, saa kunde han nu her, som Processor, ikke fornede sig saa dybt, at han skulde paatrygle de her værende sine Skrifter, endskiønt han havde en Deel om interessante Materier liggende færdig til Trykken."

✕ At Wolf i Halle havde 2000 Rdlr. Løn, er vel ikke at undre over, da Fyrster kappedes om at tilbyde ham Tieneste i deres Lande, og at han fik 6 Rdlr. for Arket af hans Jus Naturæ, var et Beviis paa, at hans Skrifter vare i Anseelse og meget afsættelige. Neppe har han faaet 6 Rdlr. for Arket af det første Skrift han gav i Trykken. Desuden naar en lærd Mand først har erhvervet sig Anseelse, og saadan Anseelse, der strækker sig noget længere bort, end han kan raabe fra sit Kathedra; naar fremmede

18

✕ 18

✕ Lærde betiene sig af hans Skrifter i deres Værker, og citere ham med Berømmelse, saa har Han ikke nødig, at være bunden til Boghandlerne i sin Bye, der ere Boghandlere i Holland og Tydskland, som med Begierlighed tage imod Skrifter, naar de have mindste Haab om Vinding. Naar vore Professorer lader et Skrift trykke, som de veed vil blive afsættelig, og saa Danne ere sædvanligst kun de Skolebøger, de læse over, og som alle de, der skal høre deres Collegier, maa anskaffe sig, saa ere de selv Forlæggere og Boghandlere, saaledes er den Physica og den Sphærica her bruges ved Universitetet allene hos Forfatterne at bekomme; heraf følger desuden dette, at uden for Danmark veed man ikke et Ord af, at der er saadan en Bog til, og ved samme Lejlighed undgaaer de gode Herrer den Hasard, at være udsat for en upartisk Kritik. Dersom Boghandlerne først blev vante til at forlægge vore Professorers Skrifter med Fordeel, saa vilde de snart byde hinanden over, men dette kan ikke skee førend de ved gode Skrifter have erhvervet sig Anseelse hos Fremmede; thi endog middelmådige Skrifter af en berømt Autor ere afsætteligere, end gode Skrifter af en ubekjendt. Hvorledes

19

✕ 19 har Linnæus kundet gjøre saa mangfoldige Oplage af sine Skrifter? hvorledes har en Gun- nerus kundet

faae sine lærde Værker trykte? hvorledes har Borchers og Bartholiner faaet deres mange Skrifter trykte? hvorledes har en Oeder faaet sine trykte? jeg mener ikke Fl. Danica; men hans adskillige andre Skrifter. Mange Forlæggere have havt Lyst til Geschichte der Könige; men Forfatteren, som forstaaer Handelen, har helst villet have Umagen og Fordelen selv. Krafts kostbare Mekanik er bleven trykt, endskiønt den er skreven paa Dansk. Jeg vil ikke tale om Holbergs og Sneedorfs Skrifter, som have temmelig vel lønnet disse berømmelige Forfattere for Umagen, og særdeles den første, der skrev mere for at vinde, end for at oplyse og undervise.

⌘ 8) "Der ere tvende Kilder, hvoraf Professorernes Løn have sin Oprindelse: Bøndergods og Distributsen. Bøndergodsene ere af de forige Konger og andre Velsyndere skienket Universitetet til evig Eiendom, og det under saa stærke Forbandelser, og Guds Hevns Paakaldelse, Hvis nogen understod sig at forandre

20

⌘ 20 sammes Bestemmelse, at man maatte befrygte Guds endnu større Vrede over Landet, end den vi nu allerede føle, naar det skede. Disse Bøndergods bringer enhver af Professorerne fra 300 til 600 Rdlr. aarlige Indkomster. Fordelen deraf for Professorerne bestaaer deri, at naar dyr Tid eller Krig falder paa, saa voxer deres Indkomster nogenledes i Forhold med Prisen paa Levnetsmidler. I det ringeste fattes dem ikke paa Brød. Den fornemste Deel af dette Liggendefæ kan desuden hverken Krig, Tyv eller Ildebrand borttage. Skeer der nogen Skade, saa kan det snart oprejses igien."

⌘ Disse Forbandelser af vore godgjørende, men overtroiske og fanatiske Forfædre, skulde man mindst have ventet, at blive anført, som vigtige Motiver af en Mand, der veed at forklare Mirakler efter physiske Love, og vise, at de ere naturlige Gierninger. Disse gode Folk have slet ikke havt mere Ret til at uddele Forbandelser end Paven, og Bandstraaler ere ikke mere af nogen Virkning, saa vi i den Fald

21

⌘ 21 neppe have nødig at frygte for nogen Guds Hevn, paadrager vi os den kuns ikke ved Misundelse og indbyrdes Had. I Fald et Menneske for 40 Aar siden Havde testamenteret Forfatteren af denne Efterretning en Prioritets Obligation paa 10000 Rdlr. i et Huus, paa Vilkaar, at Forfatteren skulde være underkastet Guds Forbandelse og Hevn,- dog uden at miste Kapitalen, i Fald han opsagde den ; og samme Huus hvert Aar forfaldt eller ved Tingenes Løb og Forandring aarlig tabte i sin Værdie, faa vilde han vist ikke være længe om at indsee, at Testator havde ingen Adkomst havt til at uddele Forbandelser over den der vilde understaae sig at bruge sin Fornuft, og ikke kunde finde sig i, at 10000 Rdlr., der kunde bruges til saa meget nyttigt, skulde blive til Gruus.

⌘ At Bøndergodserne kun bringer hver af Professorerne fra 300 til 600 Rdlr. aarlig, er heller ikke aldeles sandfærdig; thi jeg har i et Sælskab af en Deel Professorer hørt dem alle eenige om at beklage, at een af deres Colleger var alt for godhiertig imod sine Bønder, og forsikre at han neppe fik over 800 Rdlr. af dem om Aaret, da de dog burde indbringe ham 1600

22

⌘ 22 Rdlr., og at han ved saadan sin Godhiertighed forringede Indkomsterne for sin Eftermand; naar man nu lægger disse 1000 Rdlr., som Forfatteren har forregnet sig til de 1500 Rdlr. han tilstaaer de ældste Professorer, saa bliver her 2500, og dersom nu Forfatteren af en Hændelse allene havde forregnet Halvparten bort af Indkomsterne af Distributsen, saa blev her mere end 3000 Rdlr. Løn, og jeg vilde ønske, at det var saaledes; thi de havde da desbedre Evne til at gjøre een og anden nyttig Bekostning til Videnskabernes Gavn, og til at gjøre got imod fattige, men flittige og duelige Studentere. Der ere mange Embedsmænd, der have ligesaa stor Løn, uden at deres Forretninger ere vigtigere for Staten, eller besværligere end en Professors, der gjør sig Umage for at efterkomme sine Pligter.

⌘ Hvad det er angaaende, at det er bedre, at Professorerne have deres Indkomster af Jordegods, hvoraf Værdien og Fordelen stiger med Tidernes høie Priser, er noget ganske andet; det var ubilligt, at Universitetet skulde tabe denne Herlighed, naar den uden Skade kunde beholdes; thi dersom dette blev forandret, og Professorerne satte paa vis Gage, saa vilde

23

⌘ 23

⌘ deraf flyde, at de om 50 Aar vilde blive nødte til ligesom andre kongelige Betientere, at gjøre Ansøgning om Tillæg, og derved blive Staten, som nu ikke føler til den Bekostning Universitetet udfordrer, til Byrde, med mindre den i den Tid kunde blive saaledes omdannede, at de ved gode Skrifter, og lærde Forelæsninger kunde erhverve sig Berømmelse uden for Riget, og paa denne Maade forøge deres uviste Indkomster, og Antallet af de virkelig Studerende ved Universitetet.

☒ 9) "Bonden frie for al Hoverie, besinder sig virkelig nu saa vel under sin lærde og lemfældige Hosbonde, at hans Vel- stand falder mærkelig i Øjnene, naar man ligner ham med Proprietair-Bonden, som er plaget med Hoverie. Han er meget vel tilfreds med sin Skjebne, og forlanger ikke engang at blive Selveiere af sin Gaard, naar det bliver ham tilbudet, siden han i den nu væ- rende Forfatning er bedre forsikret om sin Hosbondes Hjelp, naar ham fattes noget."

24

☒ 24 At Universitets-Bønderne ere i en langt lyksaligere Tilstand end Proprietair-Bønderne, er en unægtelig Sandhed, men derfor var det Vel mueligt, at denne deres gode Tilstand enten kunde forøges, eller stættes paa en vissere og ordentligere Fod, endog uden Tab for Universitetet.

☒ 10) "Men hans Velstand er tillige en Torn, Anstød og Forargelse i nogle omkringboende Proprietairers Øjne, naar de see deres Bønder sukke over den Afstand, som er imellem dem og de sig saa kal- dende Høilærde Bønder. Derfor er det ikke at forundre sig over, at nogle Proprietairer søge ved allehaande sandsynlige Forestillinger, at skille Univer- sitetet ved sine Bønder, for at bringe dem under deres eget Aag. Bonden græder alt af Frygt, at han skal sælges til Proprietairen, og blive ligesaa elændig som de andre Bønder. Skulde det virkelig skee saaledes, saa lader Følgerne sig let indsee. Pengene, som erholdes af dette Salg, vil i den nu værende Pengenødh ligesaa snart for-

25

☒ 25

☒ svinde, som de andre. Naar nu Processorerne i steden for deres forige sikre Indkomster tillægges en aarlig Gage, saa kunne det vel gaae an for de første Aar, saa længe vi ikke faae Krig, eller Bankosedlerne tabe deres Kredit."

☒ Naar vi fik Krig, og Bankosedlerne tabte deres Kredit, saa vilde det i saadan Fald ikke gaae Professorerne værre eller bedre end andre Betientere og Embedsmænd, der have vis fastsat løn. Men hvem har bildt Forfatteren ind, at Univerfitets-Bønderne skal sælges til Proprietairerne, eller afsøndres fra Universitetet? Da jeg næstendeels er vis paa, at det vilde være til øjensynlig Skade, i Fald det skede, saa er jeg og ligesaa vis paa, at det ikke skeer, og at man i dette ligesom i alt det øvrige ikke kan have ringeste Aarsag, at sætte nogen Tillid til denne gode Mands Udsigende.

☒ 11) "Men saa snart disse Ulykker skulde ramme os, vilde det være reent ude med Universitetet, og den Spaadom, som en fornem Calumniant har skrevet over Dannemark i hans chinesishe Briefe

26

☒ 26 (Br. 127. 122.) vilde blive opfyldt, og den skammelige og løgnagtige Beskrivelse han gjør over Landets og Universitetets Tilstand, vil til største Deel blive forvandlet til Sandhed, ligesom det i sidste Krig i Henseende til Professorerne er skeet i Halle og Frankfurt, i steden at de Leipsiger Professorer, som ligeledes besidder Jordegods, ved alle Krigsplager ere blevne i god Behold."

☒ Paa det at de Læsere, som ei kjende disse chinesishe Breve, ikke af Forfatterens tvetydige Udtryk skal falde paa at troe, at denne fornemme Calumniant (Marquis d'Argens) spaaer om Pest eller andre Landeplager, der skulde paakomme Landet, er det got at underrette dem, at hans Spaadom er allene denne, at han meener, det kunde let engang hænde sig, at Kongen tog Universitetets Ejendomme til sig, ligesom han har taget Akademiets i Sorøe, men da det er bekiendt, at Kongen ikke har taget noget fra Sorøe-Akademie, saa seer enhver lettelig, at denne Mand, der ellers slet ikke kiender noget til Dannemark uden af løse Beretninger, lyver

27

☒ 27

☒ endog i sine Efterretninger om forbigangne Ting, og altsaa ikke kan ansees for mere tilforladelig i hans Spaadomme om de tilkommende.

☒ 12) "Da og Pengenes Værdie imod Prisen af Levnetsmidler falder fra 10 til 10 Aar, saa vil Professorerne og uden faadan Ulykke i kort Tid finde sig nød- saget at holde an om Gagernes Forbedring; og ikke den som arbejder flittigst, men den som gjør meest Cuur hos Hofmændene, vil erholde samme. Jeg er ellers forvisset om, Hensigten, at forbedre Proprietair-Bøndernes Til- stand, kunde erholdes uden saadan Salg af Universitets-Godserne, naar Vedkommende blev tilholdt at gjøre Forslag denne Sag angaaende."

☒ Hvoraf er Forfatteren vis paa, at i foregivne Tilfælde ikke den der arbejdede flittigst, men den, der gjorde meest Cuur hos Hofmændene vil faae sin Løn formeeret? Mon Regjeringen ikke skulde lige faavel skjønne

paa duelige Professorers, som paa andre duelige Mænds Flid og Indsigter, og hvorfor skulde

28

☒ 28

☒ Hine have tilforladeligere Garande end disse. Overalt er den nærværende Lønnings Maade for Professorerne aldeles ikke beqvem til at opvække Flid og Emulation. Naar nu een først er bleven Professor, saa behøver han slet ikke mere at arbeide, men allene et langt Liv til at naae lige den samme Fordeel og Belønning, som en anden, der til sin Døds Time har arbeidet, og gjort sig og sit Fædreneland Ære med sins Studeringer. Den unge Professor, som arbeider med Bifald, maa arbeide for intet, i Fald en magelig ukyndig Formand har den Lykke at leve længe. Der er een Professor ved Universitetet, en Mand, som i Særdeleshed gjør Universitetet Ære, som er umistelig, og den eneste i den Videnskab, han med saa megen Fremgang i nogle Aar har udøvet til Landets og de Studerendes Gavn, en Mand, som foruden sin Lærdom og Videnskaber har af Naturen et lykkeligt og stort Genie, denne Mand har over 10 Aar været en flittig Professor ved Universitetet, uden ringeste Løn af samme.

☒ 13) "Distributsen, som Qvæstor indkasserer og uddeeler, bestaaer fornemmelig af

29

☒ 29

☒ Studiiskatten, (hvortil enhver Kirke svarer 1 Rdlr.) noget Jordegods og smaa Douceurs, som nogle Testatores have tillagt Professorerne for deres Umage, at forvalte Legata for Studentere."

☒ I Anledning af disse Legata, gad jeg nok vidst, om disse Testatores ingen Forbandelser have truet dem med, der ikke forvalter og uddeeler dem med Retsindighed, og uden al Egennytte og Partiskhed, og om man alle Tider i dette Fald har været saa skrupuløs i at efterkomme Testatorernes Villie uden vrang og modtvillige Fortolkninger; om der ingen Forbandelser er over dem, der, for at smigre, have vover betydelige Kapitaler af saadanne Legata paa usikre Panter, og som mangan fattig Student, der nu maa hungre indtil det paa een eller anden Maade kommer igjen til Rigtighed, ellers kunde have nydet Got af; og mon disse Fattiges nødlidende Sukke ikke ere mere betydelige, end en gammel agoniserende Testators Forbandelser, som han desuden intet Ont har meent med, da de ventelig have ladet andre besørge Testamenter indrettet efter de da brugelige Formularer.

30

☒ 30 14) "Nogle misunde Professorerne deres 11

☒ Professor-Gaarde; det er sandt, hver haver kostet Staten 6000 Rdlr. at opbygge efter Ildebranden; men da hver Professor maa holde sin Gaard ved Lige med Reparation, og svare alle Skatter deraf, som meget let kan beløbe sig til 100 a 120 Rdlr. aarlig, saa kan vel siges, at en Professor boer vel for denne Afgift, men ikke, at han boer Huusfrie."

☒ De der misunde Professorerne deres Gaarde og alle deres andre Herligheder ere meget slette Mennesker; jeg for min Part skulde fornøje mig ligesaa meget over at see deres Indkomster og Herligheder formeret til dobbelt imod det de nu ere, naar det kunde skee uden andres Skade, som over at see den stolte og dovne Efterladenhed, der hersker ved vores Universitet, i en kort Tid forandret til en arbeidsom Munterhed og Emulation.

☒ 15) "Naar man betænker, at en Mathemati-

☒ cus, en Physicus, en Chymist og Naturalist maa gjøre visse bestandige Ind-

31

☒ 31

☒ retninger i sine Værelser, naar han vil fyldestgiøre sit Embede, saa seer man let, at dette ikke kan skee, saa længe han boer til Leie, og at da Professorerne i andre Videnskaber ikke vel kan nægtes samme Fordeel. For 18 Aar, da en udenlandsk Physicus blev kaldet herhid, horte jeg at han neppe kunde faae Værelser til Leie, fordi Eierne frygtede, at saa snart han brugte Luftpumpen gik alle Vinduer i Stykker, og at Electriseer-Anstalten skulde trække Lynilden ned paa Huset."

☒ Forfatterens hele Beretning er fornærmelig for de danske Studentere, og dette Stykke gjør den til et Skandskrift imod Nationen, da det beskylder samme for saa megen Dumhed, at de skulde være bange for en Luftpumpe og en Electriseer-Maskine, førend denne udenlandske Physicus blev dem recommenderet.

16) "Hvor Professorerne ikke haver frie Bolig, gaaer det, som det kan. Matematikern maa være tilfreds med at tegne Maschiner paa sin sorte Tavle, Physi-

32

32

kern med at pumpe en Fugl død; og at lade Cartesius-Diævler dandse; og Chymisten med at gjøre et Par Opera- tioner paa sit Fyrfad, og saa er enhver færdig med sine Practiske Underføgninger. Saa cavalierement vil man dog vel ikke, at vore danske Studentere skal affærdiges."

Just faa cavalierement har jeg seet ma- thematicke, physiske og chymiske Collegier at affærdiges hos os, hvor Professorerne have Gaarde, og jeg har paa andre Steder seet dem meget bedre, endskjønt hos Lærere, der boede til Leie; men deraf følger ikke, at det jo er got at Professorerne have fri Gaarde, thi derved har de Leilighed til desto lettere at gjøre, om de ville, de nødvendige Indretninger, som behøves til fuldkomne og ordentlige Forsøg og Underviisninger.